

Plan van aanpak meer gemeentelijke monumenten

1.0 Inleiding

Nederland kent een uitvoerig systeem voor de bescherming van monumenten. Allereerst zijn er de rijksmonumenten. Een rijksmonument is een onroerend goed dat om haar cultuur-historische waarde door de rijksoverheid is aangewezen om te worden beschermd en behouden te blijven. Nederland heeft ongeveer 62.000 rijksmonumenten. Tweederde van de rijksmonumenten zijn woonhuizen. Al deze rijksmonumenten staan in het monumentenregister. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed beheert de lijst met rijksmonumenten.

Daarnaast kent bijna iedere gemeente de mogelijkheid om gemeentelijke monumenten aan te wijzen op basis van een gemeentelijke monumentenverordening. Deze panden/objecten hebben vooral een lokale cultuurhistorische waarde. De gemeente beheert de lijst.

Al jaren heeft de monumentencommissie de behoefte om het aantal gemeentelijke monumenten uit te breiden. Er staan nog heel wat fraaie panden aan de dijk! Ook het onderzoek naar de panden die door architect Nieuwpoort zijn gebouwd heeft heel wat pareltjes opgeleverd. Niet alleen een aantal panden aan de Volkersingel, maar ook de huurwoningen van Tablis Wonen in de Buitenuitbreiding zijn het beschermen waard. Nu worden niet alle panden in hun voortbestaan bedreigd, maar dit kan zo maar veranderen. Door aanwijzing van een pand als gemeentelijk monument kunnen voorgenomen wijzigingen in ieder geval in goede banen worden geleid.

2.0 Huidige situatie

Sinds het jaar 2000 heeft Sliedrecht een monumentenverordening en gemeentelijke monumenten. In Sliedrecht zijn 8 rijksmonumenten:

Kerkbuurt 99	Sliedrechts Museum
Kerkbuurt 131	Hervormde, of Grote Kerk met toren.
Dr. Langeveldplein 30	Raadhuis
Molendijk 181	Woonhuis
Molendijk 204	Nationaal Baggermuseum
Molendijk 208	Nationaal Baggermuseum, het kantoor
Parallelweg 8-8a	Boerderij, inmiddels gesplitst tot twee woningen
Rivierdijk 470	Woonhuis

Na de invoering van de monumentenverordening zijn er 16 *gemeentelijke monumenten* aangewezen:

Baanhoek 97	Woonhuis
Baanhoek 99	Woonhuis
Baanhoek 217	School
Baanhoek 411/413	Boerderij (twee woningen)
Baanhoek 501	Boerderij (twee woningen)
Kerkbuurt 52	Woonhuis
Kerkbuurt 209	Woonhuis
Dr. Langeveldplein 2	Woonhuis
Kerkstraat 10-12	Voormalig Eneco-kantoor
Middeldiepstraat 6	Gereformeerde kerk
Molendijk 16	Woonhuis
Molendijk 212	Woonhuis
Rivierdijk 51	Synagoge
Rivierdijk 498-500	Woonhuis
Rivierdijk 506	Woonhuis
Stationsplein 8	Stationsgebouw

Er zijn nog veel meer panden in Sliedrecht die een bescherming als gemeentelijk monument verdienen. De monumentencommissie is al geruime tijd bezig om te bepalen welke panden aangewezen moeten worden als gemeentelijk monument. Door de monumentstatus wordt een pand beschermd tegen al te grote ingrepen in het pand, het uiterlijk en het interieur.

3.0 Aanwijzing tot gemeentelijk monument

De reactie van een eigenaar van een oud pand dat wordt aangewezen als gemeentelijk monument, verschilt van persoon tot persoon. De ene persoon ziet de aanwijzing als een compliment voor al zijn werk, de andere vindt het een inbreuk op zijn plannen. Zij denken dat ze niets meer mogen doen, dat ze voor iedere handeling een vergunning nodig hebben.

3.1 Wat is een gemeentelijk monument

Een gemeente kan besluiten een bijzonder pand (een roerend goed en archeologische vindplaats kunnen ook als gemeentelijk monument worden aangewezen) op de gemeentelijke monumentenlijst te zetten. Dit gebeurt als een pand geen nationale betekenis heeft, maar wel van plaatselijk of regionaal belang is. Hierbij is de leeftijd van een pand niet van belang. De monumentale onderdelen staan beschreven in de zogenaamde redengevende omschrijving. Hierin zijn de redenen beschreven die hebben geleid tot de aanwijzing als monument.

Het is niet ongebruikelijk dat niet het hele pand monumentwaardig is. Een voorbeeld hier van (bij een rijksmonument) is de tentoonstellingsruimte achter het baggermuseum, met de filmzaal. Deze is in de jaren '90 gebouwd en maakt heel duidelijk geen deel uit van het originele pand. In de redengevende omschrijving is de aanbouw dan ook niet opgenomen. Dit houdt dan ook in dat voor werkzaamheden aan de aanbouw geen monumentenvergunning nodig is.

Bij een zgn "aanwijzing vanwege" wordt een pand aangewezen als gemeentelijk monument, vanwege de aanwezigheid van een bijzonder onderdeel. Hierbij kan gedacht worden aan een beschildering, of beeltenis aan de gevel.

3.2. Gevolgen aanwijzing

De aanwijzing als gemeentelijk monument is te vergelijken met de bestemming van een perceel in het bestemmingsplan. Het is allereerst een manier om een pand te beschermen tegen sloop en wijzigingen. Daarnaast vinden eigenaren het vaak een compliment als hun pand wordt aangewezen als gemeentelijk monument. Een goede onderhoudssituatie van een pand is belangrijk, maar ook bedreigde en zwaar verwaarloosde panden kunnen worden aangewezen als gemeentelijk monument.

Door de aanwijzing als gemeentelijk monument moet een eigenaar voor het uitvoeren van veel werkzaamheden een vergunning aanvragen. Hierbij is van belang dat de redengevende omschrijving duidelijk genoeg is, zodat de belangrijke onderdelen van het pand beschermd zijn.

3.3 Potentiële monumenten

De monumentencommissie heeft in vervolg op een aantal zoektochten langs de dijken van Sliedrecht, alsmede spontane meldingen van leden van de commissie, een aanzienlijk aantal panden geïnventariseerd. Hieronder zijn oude bekenden, zoals "De Engel", de Watertoren, maar ook het Enecohuisje op de Rivierdijk en de poort en aula van de begraafplaats.

MOGELIJKE nieuwe gemeentelijke monumenten			score
1.	Baanhoek 137-139	Den Engel *	31
2.	Kerkbuurt 247	B&B- Van 't Verlaat	37
3.	Dr.Langeveldplein 7	v.d.Dool	31
4.	Dr.Langeveldplein 28 (gevel behouden)	Bios	42
15.	Havenstraat 1	Cafe Korevaar	39
16.	Piet Heinstraat 24	Familie Van Santen	41
7	Prins Hendrikstraat 60	bakkerij landgraafstr.	37
8	Piet Rijdsdijkstraat 2	Meijers	42
9	Kerkbuurt 260 (opgeschort)	woonhuis	
10	Merwestraat 6	Woonhuis/villa	34
! 11	Merwestraat 55	Restaurant Bellevue	46
12	Molendijk 210	naast baggermuseum	36
! 13.	Rivierdijk 90	"Vermaas Stoep"	31
14.	Rivierdijk 599	J. Lavooi	39
15.	Rivierdijk elektriciteitshuisje	Elektr. huisje	44
16	Rivierdijk 705	Woonhuis *	
17	Rivierdijk 759	Oude Pastorie	40
18	Rivierdijk 719 en woningen in stoep		39
19	Rivierdijk 270	Watertoren	38
20	Stationsweg 109	Aula begraafplaats	
21	Stationsweg 177-179	Kath. Kerk	31
22	Thorbeckelaan	Poort begraafplaats	
NIEUWE BESCHERMDE DORPSGEZICHTEN			
A.	dorpsgezicht omgeving baggermuseum		
B.	buitenuitbreiding m.n. "Nieuwpoortpanden		
C.	v.d.Houte Willemsplein		32

* bouwhistorisch verslag al beschikbaar. In de afgelopen jaren werd regelmatig een pand onderzocht door de bouwhistoricus. Zo'n onderzoek heeft om diverse redenen niet altijd tot aanwijzing geleid, maar de verslagen zijn wel beschikbaar. Ze worden meegenomen in de beoordeling.

Dit overzicht is nog niet volledig. Er zullen nog meer panden worden toegevoegd gedurende de komende periode. Ook zal nader onderzoek gedaan worden of het mogelijk is om lokale beschermde dorpsgezichten in te voeren.

Score: de monumentencommissie heeft een methode ontwikkeld om monumenten te beoordelen op hun monumentwaardigheid. Een kopie is bijgevoegd.

3.4 Uiteindelijke keuze gemeentelijke monumenten

In het overzicht zijn een ca. 20 panden opgenomen die naar het oordeel van de monumentencommissie mogelijk geschikt zijn om aangewezen te worden als gemeentelijk monument. Hiervoor is echter meer nodig. Niet alleen kan de waarde van een pand niet van een afstandje beoordeeld worden, ook kan het pand gedurende zijn levensduur dusdanig aangepast zijn, dat de oorspronkelijke waarde is verdwenen.

De monumentencommissie adviseert het college omtrent al dan niet aanwijzen tot gemeentelijk monument. De commissie heeft per pand gekeken naar

- cultuurhistorisch criterium/betekenis voor de wetenschap
- algemeen plaatselijk belang
- architectonisch en stedenbouwkundig criterium
- authenticiteit in functie en onderhoudssituatie
- situering
- uniciteit of zeldzaamheid (zowel lokaal als regionaal)
- mate waarin het pand bouwkundig dan wel planologisch wordt bedreigd.

Het resultaat is het puntenaantal dat in de kolom onder score staat. Dit heeft geleid tot bijzondere conclusies, waarbij een historisch erg interessant pand zoals de Engel, veel lager scoort dan het elektriciteitshuisje aan de Rivierdijk.

Deze score geeft een indicatie van de waarde van het pand. Dit is overigens geen wet van Meden en Persen, maar een indicatie. Het opstellen van de redengevende omschrijving dient ook om de opvattingen van de leden van de monumentencommissie te controleren en om vast te stellen of de keuzen die gemaakt zijn juist zijn.

3.5 Besluit tot aanwijzing tot gemeentelijk monument

Gecombineerd met de redengevende omschrijving zal het college per pand een besluit nemen om een pand al dan niet aan te wijzen als gemeentelijk monument. Tegen deze beslissing kan belanghebbende, meestal de eigenaar, bezwaar en beroep aantekenen.

De voorstellen zullen per 5 of 10 panden aan het college worden voorgelegd en verder afgehandeld.

3.6 Bijzondere graven op de begraafplaats

Al lange tijd leeft bij de monumentencommissie de wens om ook de begraafplaats aan te wijzen als gemeentelijk monument. Nog afgezien van het feit dat het een fraai aangelegd en onderhouden park is met fraaie monumentale bomen, bevinden er zich de nodige "beroemde Sliedrechtters". In het verleden zijn nogal wat graven geruimd, van mensen die nu als waardevol voor de geschiedenis van Sliedrecht worden aangemerkt.

In overleg met de afdeling Reiniging en Plantsoenen, waar de begraafplaats onder valt, is onderzocht wat de gevolgen van aanwijzing als gemeentelijk monument zouden zijn. Aanwijzing zou betekenen dat voor ieder graf dat wordt gedolven en ieder graf dat wordt geruimd een vergunning zou moeten worden aangevraagd. Dit is niet werkbaar.

Vervolgens is gekeken naar het oude gedeelte van de begraafplaats. Uit nader onderzoek bleek dat de administratie nogal wat gaten had. Zo lagen er stenen van graven die volgens de administratie niet meer bestaan en andersom. Inmiddels is de administratie bijgewerkt en komt er binnenkort een volledig overzicht van de graven in het oude gedeelte van de begraafplaats.

Het is de bedoeling dat na onderzoek van de lijst – in samenwerking met de Historische Vereniging Sliedrecht – bekeken wordt welke graven het behouden waard zijn. Hiervoor wordt een kwalificatiesysteem gebruikt, waarbij gekeken wordt naar de ouderdom, de uitvoering van de steen, de “waarde” van de persoon. De graven worden opgenomen in een lijst die bij de verordening hoort. Op het moment dat er geen rechthebbenden zijn van de bewuste steen, wordt de steen toch behouden voor de volgende generaties.

De commissie is van mening dat hiermee recht gedaan wordt aan het doel, nl het behouden van graven van “belangrijke” Sliedrechtters, terwijl de impact op de (financiële) gang van zaken beperkt blijft.

4.0 Financiën

Vanwege de huidige financiële situatie is het verkrijgen van geld voor de uitbreiding van de gemeentelijke monumenten onhaalbaar. Al jaren is er een reserve onderhoud gemeentelijke monumenten waar niet veel gebruik van wordt gemaakt. Voorgesteld wordt om het saldo van deze reserve te gebruiken voor de kosten die het aanwijzen van gemeentelijke monumenten met zich mee brengt. Hieronder wordt nader op deze kosten ingegaan.

4.1. Kosten voor opstellen redengevende omschrijvingen

Om een pand goed gemotiveerd aan te kunnen wijzen als gemeentelijk monument is een zgn. redengevende omschrijving noodzakelijk om de elementen van het pand vast te leggen die er voor zorgen dat het pand monumentwaardig is. Dit is mede belangrijk om duidelijk te maken waarvoor een monumenteigenaar een vergunning moet aanvragen en wanneer dit niet nodig is. Een voorbeeld is een bestaand pand met een moderne aanbouw. Het duidelijk dat de aanbouw niet monumentwaardig is, en dus zonder monumentenvergunning kan worden aangepast. Er ligt een offerte van de heer Van der Meule, waarbij het opstellen van een redengevende omschrijving van bovengenoemde monumenten uitkomt op een bedrag van ca. € 90 per monument.

4.2. Onderhoudssubsidie gemeentelijke monumenten

Bij de aanwijzing van de eerste tranche gemeentelijke monumenten, tegen het einde van de vorige eeuw, is door een bouwkundig bureau een inventarisatie opgesteld van de onderhoudssituatie van de aan te wijzen panden. Hierop zijn door de jaren heen aanvragen voor onderhoudssubsidie gebaseerd. Na ruim 10 jaar heeft deze inventarisatie zijn bestaansrecht verloren. De monumenteigenaren maken overigens zeer beperkt gebruik van de onderhoudssubsidie. Eén eigenaar van een gemeentelijk monument meldt zich trouw iedere vijf jaar voor de subsidie, bij anderen moeten we het geld nadragen.....

Ook de hoogte van het bedrag, € 1.134 per vijf jaar (of wel *f* 500 per jaar, of *f* 2500 per vijf jaar) is niet meer van deze tijd. Gecombineerd met het feit dat in de landelijke monumentenzorg steeds meer gestreefd wordt naar een doorgaand onderhoudsbeleid, waarbij onderhoudsplannen erg belangrijk zijn, kan gesteld worden dat deze methode behoorlijk achterhaald is. Op dit moment zit er nog ca. € 10.000 in de reserve.

Voorgesteld wordt om het resterende geld in de reserve te gaan gebruiken voor de aanwijzing van gemeentelijke monumenten en om activiteiten op het gebied van het onderhoud te betalen. Hierbij wordt gedacht aan een collectief abonnement op de monumentenwacht en een informatie avond over het onderhouden van (potentiële) monumenten. Dit zal later nader worden uitgewerkt, afhankelijk van het jaarlijkse budget en de hoogte van de kosten.

4.3. Kosten

Naar verwachting zullen er uiteindelijk ca. 20 panden worden aangewezen.

Kosten : € 90 x € 20 = € 1800.

Onderzoek Monumentenwacht of vergelijkbare organisatie € 250 x 20 = € 5.000

Kosten uitbrengen boekje nieuwe gem. monumenten ca € 3.200

5.0 Planning:

Acties:

1. nota naar college inhoudende:
  - plan van aanpak;
  - toestemming stopzetten onderhoudssubsidie;
  - toestemming gebruik gelden onderhoudssubsidie voor gem. mon.
  - toestemming om offerte van Leo v/d Meule te accepteren.

2. voorstel naar raad, inhoudende:
  - plan van aanpak gem. monumenten
  - intrekken verordening onderhoudssubsidie gem. mon.
  - krediet voor gebruik gelden onderhoudssubsidie voor gem. mon.
  - op 25 mei 2011 presentatie in Informerende raad over plannen mbt gemeentelijke monumenten en de plannen voor de Open Monumentendag op 10 september 2011.

3. starten procedure tot aanwijzing gemeentelijke monumenten;
  - eigenaren aanschrijven omtrent voornemen tot aanwijzing en toestemming voor betreden pand door Van der Meule;
  - opstellen redengevende omschrijving door Van der Meule;
  - aan de hand van de redengevende omschrijving en verdere gegevens besluit omtrent al of niet aanwijzen;
  - besluit per pand door B&W;
  - eigenaren op de hoogte stellen;
  - start bezwaar/beroepsprocedure;
  - publiciteit (boekje over gemeentelijke monumenten) i.s.m. Historische Vereniging;
  - def. Aanwijzing/uitreiken plaatje (OMD)?
  - na aanwijzing tentoonstelling in de hal met foto's van gemeentelijke monumenten